

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1348

מסכת סנהדרין צ"ו-ק"ב ♦ פרה ג', ה' - ג', ח'

בס"ד, כ"ג אדר תשפ"ה

השבוע בגליון

- ♦ האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?
- ♦ עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים
- ♦ מה היא הקולא של ספק ברכות להקל

- ♦ ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו
- ♦ האמונה בביאת המשיח כוללת את הציפיה לבואו
- ♦ הקשיש שנהרג במהלך שליחות עסקית

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מאיר'קה

צעד אחר צעד פילסו השנים את דרכם בינות לקברים הדוממים. האם אחזה בידו של בנה הקטון, שהביט קדימה בעינים שחורות וגדולות. בא יקירי, הבה נתפלל ליד קברו של הצדיק. לאחר הליכה קצרה עצרה האם מהליכתה והיא ובנה ניצבו דוממים סמוך למצבה הלבנה שכיסתה על קברו של אחד מגדולי הדור. זכור בני מחמד, ביקשה בקול רועד, תתפלל שנזכה אני ואבך לגדלך לתורה ולחופה ולמעשים טובים. עוד מעט, מאיר'קה מתחיל ללמוד תורה. כך נוהג אחד מפעילי בית המדרש למגידי שיעור הדף היומי לפתוח את דבריו כאשר הוא נשלח לייסד שיעור חדש בדף היומי. במשך שנים חסכה האם מפת לחמה, כדי לאגור ממון שיספיק בידה לשכור מלמד מעולה לבנה היקר. כאשר הגיע מאיר'קה לגיל שבו מתחילים ללמוד תורה, עלתה אמו על כרכרה שיעדה העירה, ולאחר דרישות וחקירות ממושכות עלה בידה למצוא מלמד מוכשר, ירא שמים מרבים, שנודע

דף צז/ב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר

ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו

כתב הרמב"ם (בסוף פי' המשניות למסכת ברכות): "יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה, יותר מכל אשר אלמדהו". כלומר, הרמב"ם ייחס חשיבות מופלגת ללימוד עיקרי הדת, יותר מלימוד כל ספרי הי"ד החזקה... במאמר הבא נעסוק בעיקר השנים עשר מ"ג עיקרי היהדות, אותם נוהגים רבים לומר לאחר תפילת שחרית, הלא הוא האמונה בביאת המשיח.

האמונה בביאת המשיח כוללת את הציפיה לבואו: נוסחו של העיקר השנים עשר שונה מנוסח יתר העיקרים. בשאר העיקרים אנו מציינים בקצרה את העיקר, כגון, "אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי הנביאים אמת". ואילו לעיקר הי"ב "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח" נוסף משא ומתן קצר "ואף על פי שיתמהמה - עם כל זה אחכה לו, בכל יום שיבוא". אלא, שהרמב"ם מבאר (הל' מלכים, פ' י"א הל' א, ובפירוש המשניות בפרקו בד"ה היסוד השנים עשר), כי האמונה בביאת המשיח גם כוללת את הציפיה לבואו, וכלשונו: "להאמין ולאמת שיבוא, ולא יחשוב שיתאחר, אם יתמהמה יחכה לו, ולא ישים לו זמן, ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו" (פיה"מ שם). "וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" (הל' מלכים שם).

זהו הביאור בנוסח העיקר הי"ב. אין כאן שאלה ותשובה אלא הגדרת האמונה בעצמה: אף על פי שיתמהמה אחכה לו.

בכל יום שיבוא: לכאורה, לא יתכן שהמשיח יכול לבוא בכל יום, שהרי בסוגייתנו מצוינות הגבלות רבות לביאת המשיח בזמנים ובמצבים שונים, כגון, "במוצאי שביעית", "לכשתכלה הפרוטה מן הכיס", וכדומה. במקומות אחרים אף נאמר, כי המשיח יתגלה לאחר שאליהו הנביא יכריז על בואו, ואליהו הנביא לא יבוא, לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים (ראה עירובין מג/ב ופסחים יג/א). אם כן, האם בכל יום אחכה לו?

לעילוי נשמת

הודיה דבורה טרנר ז"ל בת יבדלחט"א ר' דניאל הי"ו

נלב"ע כ"ג אדר תשע"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **שאשא מלכה ג'ייקובס** ע"ה

בת הרב מנחם מנדל דסקל ז"ל

נלב"ע כ"ג באדר א' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי הרץ נס** ז"ל

ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

נלב"ע כ"ח אדר תשס"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **שפרה בן דוד** ע"ה

בת הרב משה ורבקה כהן מלהיוף ז"ל

נלב"ע ליל ש"ק כ"ה באדר א' תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה שמחה רובנר** ז"ל בן יבדלחט"א ר' דוד וזהבה הי"ו

נלב"ע כ"ג באדר ב' תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידו הר"ר דוד ומרת זהבה רובנר שיחיו - פתח תקוה

לדעת פוסקים אחדים, ההגבלות הנ"ל, ולפחות חלקן, נאמרו על הגאולה הסופית - "בעתה", אך אם ישראל יזכו לגאולה מהירה, בבחינת "אחישנה", תבוא גאולה זו באופן של "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות", ללא כל סדר הגבלה וזמן (עיי' ב"פלת", סי' ק"י בסוף קונטרס בית הספק, ועיי' עוד בשו"ת "חתם סופר" ח"ו סי' צ"ח וב"כלי חמדה" פרשת שמיני עמ' ס"ז, וע"ע אנציקלופדיה תלמודית ערך ימות המשיח).

אחד משועי עולם, שנפגש עם הגר"י בלזר זצ"ל, שאלו אודות דברי חז"ל, שהגאולה תבוא רק כשתכלה הפרוטה מהכיס, והרי הפרוטה לא כלתה מן הכיס, אם כן כיצד זה אומר "בכל יום שיבוא?" הגר"י בלזר ענהו, כי כשם שלאברהם אבינו נאמר, כי גלות מצרים תארך ארבע מאות שנים, ולבסוף היא נמשכה מאתים ועשר שנים בלבד, וחז"ל טרחו וחישובו ליישב את הדברים, כך יבואו הגאונים והלמדנים ויישבו מאמר חז"ל זה... אתה, תמשיך להאמין בלב שלם "בכל יום שיבוא" ("המאורות הגדולים") [וראה שאלה זו ברש"ש כאן, ויישב שהפירוש הוא הפוך: שתכלה פרוטה אפילו מכיס של צדקה מחמת רוב ממון וחוסר צורך ב"כסף קטן"... ראה בהרחבה במדור "פנינים"].

ה"שר שלום" מבלז זצ"ל נוהג היה לאחל בערב פסח, "שנזכה לאכול הלילה כזית מצה עם משיח צדקנו". וכשנשאל על איחוליו מדברי חז"ל הנ"ל אודות אי בואו של אליהו הנביא בערבי ימים טובים, ענה: הלא התשבי יתרץ קושיות ואיבעיות, ואף קושיה זו הוא יתרץ, כשיבוא... הגר"י מבריסק זצ"ל התעלם מכל הקושיות והתירוצים בנושא זה, והיה אומר בקצרה: ההלכה היא כמו שכתוב בסידור "בכל יום שיבוא" ("תורת זאב", סי' נ"א, וראה שם ובשאר ספרי "משמר הלוי" באריכות רבה). ולסיום, פרפרת נאה משל רבי אברהם אבן עזרא: "אבי אל חי שמך, למה מלך משיח לא יבא?" ותשובת ה': "דעו מאביכם כי לא בוש אבוש, שוב אשוב אליכם כי בא מועד". עיון קל במשפטים אלו יגלה, כי הן השאלה והן התשובה נקראות מראשיתן לסופן ומסופן לראשיתן...

דף צה/א עד מתי יהיה עון זה טמון בידך

הקשיש שנהרג במהלך שליחות עסקית

לפני כמאתיים וחמישים שנה הפציר ישיש בבעל בית מסחר, כי יעסיקו בהובלת סחורות בדרכים בינעירוניות. אשתו של הזקן הפצירה בו לבל יסכן את עצמו בעבודה קשה ומסוכנת זו, הכרוכה בנסיעה בדרכים עקלקלות, אך לדאבון לבה לא שעה הקשיש לדבריה ויצא לדרכו, ממנה לא חזר. בעל בית המסחר, אשר בשליחותו נסע הזקן, פנה אל בעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהדו"ק או"ח סי' ל"ד), שיורהו סדר תשובה וכפרה, אחר שהאסון התגלגל על ידו.

מקרים מעין אלו הופנו אל חכמי ישראל לדורותיהם. רבים מהם הבדילו בין מקרה שבו השליח התמנה לבקשתו של המשלח, לבין מקרה הפוך שבו השליח ביקש את המלאכה. זאת, על פי סוגייתנו בה נאמר, כי הקב"ה אמר לדוד המלך "עד מתי יהיה עון זה טמון בידך. על ידך נהרג נוב עיר הכהנים, ועל ידך נטרד דואג האדומי, ועל ידך נהרגו שאול ושלשת בניו".

המעין בספר שמואל (א' פ' כ"א) יווכח, כי דוד המלך לא שלח יד באיש, חלילה, אלא בברחו מפני שאול הגיע לנוב, עיר הכהנים, וביקש סיוע מאחימלך הכהן. שאול אשר חשד באחימלך כי מרד בו, ציווה להרוג את יושבי העיר נוב, ובעונו זה נהרג שאול ושלשת בניו, ולמרות זאת, הקב"ה ייחס את הריגת תושבי נוב לדוד, מאחר שאחימלך פעל על פי בקשת דוד, ועל ידו של דוד באה התקלה (מהר"י ווייל סי' קכ"ה). [ה"צמח צדק", שו"ת סי' ו', מציינ, כי למרות שדוד סיפר לאחימלך הכהן, כי הוא בא בשליחות המלך, ואילו ידע אחימלך כי הוא בורח ממנו יתכן שכלל לא היה נענה לו, מכל מקום, למדו מכאן הפוסקים לגבי אדם שעשה שליחות לבקשת המשלח. ע"ע "מרגליות הים"].

אולם, מקרה אחר שקשור גם הוא לדוד, לא הזכיר לו הקב"ה, ומכאן הוכיחו הפוסקים, כי כאשר השליח עשה את שעשה מחמת רצונו העצמי, אין מייחסים את הריגתו לאדם שעבורו הוא פעל. שהנה, אבנר בן נר הגיע לחברון לירות ברית עם המלך דוד ובשהותו שם נהרג על ידי יואב בן צרויה (שמואל ב' ג'), ומקרה הריגה זה לא יוחס לדוד, משום שאבנר הגיע אליו מרצונו ולא על פי בקשתו של דוד (נ"ב שם).

סדר הכפרה שתיקן המהר"ם מלובלין על גרימת מוות בשוגג: אם נבקש לקבל מושג מה עד מה חמורה גרימת הריגתו של יהודי, נעיי' בסדר התשובה שתיקן המהר"ם מלובלין ליהודי שגרם מוות לחבירו (שו"ת סי' מ"ד), ונמצא בו תיקונים רבים, ביניהם שיתענה ארבעים יום רצופים, שיעלה אחת לחודש על קבר הנהרג לבקש את מחילתו, שיימנע בשנת האבל מסעודה של שמחה, מטיוול או משחוק ומעונג, ותיקונים רבים נוספים.

דף צז/א שית אלפי שני הוו עלמא

האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?

בסוגייתנו אומר רב קטינא, כי "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב, שנאמר, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". תרגומם המילולי של דבריו הוא, שעולמנו יתקיים ששת אלפים שנה, ולאחר מכן הוא ייחרב למשך אלף שנה (עיי' רש"י ד"ה "חד חרוב"). עניינים אלו של סוף האלף השישי לבריאת העולם והדברים שיתרחשו לאחר מכן, נשגבים, רמים ונסתרים הם. במאמר זה ליקטנו מעט מדברי קדמונינו העוסקים בנושא זה.

ראשונים רבים מפרשים את גמרתנו כפשוטה, שעם תום האלף השישי יחרב עולמנו וישוב להיות תוהו ובוהו, ולאחר אלף שנות השממון יבנה עולם חדש (ראב"ד הל' תשובה פ"ח הל' ח', הרס"ג אמונות ודעות פ"א, כתבי רמב"ן ח"א עמ' קפ"ח). גמרתנו אף מבארת כי "מזמור שיר ליום השבת" נאמר

ביכולתו להאהיב את לימוד התורה על הגיל הרך. היא לא חסכה בממון. ככל שתדרוש - תקבל. העיקר שתיאות ללמד תורה את בני הפיקח. לאחר משא ומתן קצר סוכם כי ביום שלישי בשבוע הבא יגיע המלמד אל העיירה ויחיל ללמד תורה את מאיריקה. **מאיריקה** גם את שנתו. עליך לאגור כוחות מחודשים לקראת יום המחר. מחר יבוא המלמד שלך, נום, בני, נום, לחשה האם הרחמניה, והטיבה את השמיכה על מאיריקה הנרגש עד עמקי נשמתו. היא לא נתנה תנומה לעפעפיה. עד הרגע בו נעצמו שמורות עיניו הטהורות, שמע מאיריקה את כסא העץ שבפינת המטבח משמיע קולות הריקה חוזרים ונשנים. הוא כבר הכיר את הקולות האלה. אמא מתפללת בלהט. אותה תפילה, אותן בקשות: שמאיריקה שלי גדל בתורה ובראת שמים.

הבוקר אור. מאיריקה הלבש בבגדי חג, כיאה וכיאות ליום גדול ונשגב זה. היום, יום שלישי שנכפל בו כי טוב, מגיע המלמד, ומאיריקה מתחיל ללמוד תורה. השניים ניצבו מחוץ לפתח הבית והמתינו לכרכרה שתעצור בכיכר העיירה ובתוכה המלמד.

מרחוק נראו ענני אבק מתמרים, ובתוכם זוג סוסים נמרצים מחוללי הסערה, שועטים לעבר העיירה. ההתרגשות הלכה וגאתה. היא נטלה את ידו של מאיריקה ובצעדים חפוזים התקדמו הילד ואמו מרוגשים עד עמקי נשמתם לכיוון הכיכר.

העגלון משך את הרסן והסוסים חרקו בפרסותיהם, מתאמצים לעצור את העגלה הכבודה. איש לא ירד מהעגלה. היתה זו עגלת הדואר.

בודאי יבוא המלמד עוד מעט התנחמו השניים ושוב עצלתיים לחצר ביתם. השמש החלה לצאת על הארץ והם עדיין עומדים בחצר הבית וממתינים למלמד. כרכרה באה וכרכרה הולכת והמלמד איננו. מספר פעמים עשו מאיריקה ואמו את הדרך מכיכר העיירה אל ביתם, וחוזר חלילה. הכרכרה הראשונה היתה כרכרת הדואר. השנייה היתה עגלת משא. הלשית, אכן היתה עגלת נוסעים, אך המלמד לא ירד מתוכה.

צלילי ערב נטו, ואכזבה צורבת ניכרה על פני האם. היום הוא כבר לא יבוא. כל כך חבל. כל כך חבל. לב רך לו למאיריקה. הוא ניסה לנחם את אמו: נכון, היום הוא באמת לא בא, אבל מחר הוא יבוא גם יבוא בעזרת ה', מדוע ולמה את כה עצובה? **מאיריקה** שלי יקר, אמרה האם, אתה צודק, מחר הוא יבוא, אבל היום, היום הזה הלך לבלי שוב! מחר יום חדש, לעולם לא תוכל להשלים את שהפסדת היום!

★ ★ ★

קול אדיר, שבקע קירות ולבבות הדהד רחבי האולם הגדול. רבבות יהודים האזינו בשקיעה לנאום שיוכר כאחד הנאומים ששינו את פני ההיסטוריה היהודית, כאשר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל פרס את משנתו בפני הנאספים: **אם** כל בית ישראל בכל אתר ואתר, ילמדו באותו יום אותו דף גמרא, כלום יש לנו ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העולמי והנצחי שבין קודשא-בריך-הוא וישראל! היה זה בג' באלול, ה' תרפ"ג, באולם גדול בווינה, באירוע בו השתתפו גדולי ומאורי הדור. האווירה היתה מחושמלת, עת המשיר הגר"מ שפירא זצ"ל לתאר את רעיונו הכביר: עד הנה נשארו מסכתות שלא למדן ציבור גדול והיו כ"תימות", שרק יחיד סגולה חמלו עליהן, וה"דף" יתקן את הכל. ועוד משהוא: **הנוער שלנו, העתיד של עמנו**, הוא שמחוייב להתחיל במצווה זו של "תורה בסיטונות"...

הקהל הגיב במחייאת כפיים סוערות. האולם הענק שידע כינוסים אין ספור, געש ורעש. העולם היהודי התאחד וקיבל על עצמו ללמוד בכל יום דף אחד ידוע, החל ממסכת ברכות, בראש השנה ה"תרפ"ד. **מאיריקה** הקטן מהעיירה הקטנה, הוא שעמד על בימת הנואמים והנחיל לעם ישראל את רעיון לימוד הדף היומי. אמו לא זכתה לחוות את המעמד הכביר. כאשר היה בן תשע עשרה שנה נלקחה לבית עולמה. אך המשפט שאמרה לו בילדותו: לעולם לא תוכל להשלים את שהפסדת

היום, הנה שרשים בנפשו הרכה. לכל היכן שנישא רבי מאיר שפירא זצ"ל על כנפי חזונותיו הנאדרים, ליווהו המשפט האלמותי שאמרה אמו הדגולה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צ/א ליכא קושטא בעלמא

אין רוב כנגד האמת

חז"ל אמרו (מדרש רבה פרשה ח'), כי בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם, "חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו" (תהלים פה/יא). "חסד" אמר ייברא, שהוא גומל חסדים, ו"אמת" אמרה אל ייברא, שכולו שקרים. "צדק" אמר ייברא, שהוא עושה צדקות, ו"שלוש" אמר אל ייברא, שהוא כולו קטטה. מה עשה הקב"ה? נטל את האמת והשליכה ארצה, וברא את האדם.

הרבי מקוצק זצ"ל, הקשה על דברי המדרש מה התועלת בהשלכת ה"אמת", הלא נותרה דעתו של ה"שלוש", השוללת גם היא את בריאת האדם? וענה בחריפות, אין זאת, אלא שהקטטות, שבעטיין התנגד ה"שלוש" לבריאת האדם, נוצרות אך ורק מפני שכל צד מחזיק ב'אמת' כביכול. כשתושלך האמת, ישמט הבסיס מכל הקטטות למיניהן...

אמירה אחרת, חריפה לא פחות, המיוחסת אף היא לרבי מקוצק זצ"ל בביאור דברי המדרש היא, שהשלכת האמת נועדה ליצור רוב של שניים - החסד והצדק - נגד אחד - השלוש. אלא שיש לשאול, מדוע בחר הקב"ה להשליך את האמת ארצה ולא את השלוש?

השיב הרבי, כי אם לא היו משליכים את האמת לא היה מועיל שום רוב שבעולם כנגדה! האמת מוכיחה, כי הצדק אינו צדק והחסד אינו חסד, ואין כל רוב שיכניענה... ("להבות קודש").

דף צח/א ציון במשפט תפדה

התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי

מלבד גדולתו העצומה בתורה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, אף היה יפה כוחו בגימטריאות קולעות. אחת מהן מתייחסת לפסוק שלפנינו: "ציון במשפט תפדה" בגימטריה - "תלמוד ירושלמי", "ושביה בצדקה" בגימטריה - "תלמוד בבלי"!

זכות הלימוד בתלמוד הבבלי ובתלמוד הירושלמי תפדה ציון וישונו הגולים לביתם.

דף צט/א כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה

חוזר בה וחוזר בה

בסוגייתנו מובאים דברי התוספתא, המציינת שלוש אמירות בעניין החזרה על הלימוד. רבי יהושע בן קרחה דימה את הלומד ואינו חוזר לזורע ואינו קוצר. רבי יהושע דימה את המשכח את הלימודו לאשה שיוולדת וקוברת, ורבי עקיבא אמר, שיש לזמר בתורה כל היום. אכן, שלוש סיבות יש לחובת החזרה על הלימוד.

האחת, מטרתה להבין את הנלמד. החזרה מועילה להעמיק את ההבנה ולחדדה. זה שאינו חוזר הוא, איפוא, כזורע ואינו קוצר, שאין בידו דבר. **השנייה**, כדי שלא לשכוח את התורה. זה שאינו

על האלף השביעי לבריאת העולם, שבו יתקיים הפסוק (ישעיהו ב/יא) "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", היינו, שהקב"ה לבדו יהיה באותה תקופה. מעניין לציין, כי במדרש (אותיות דר"ע) מובאת דעה יחידה שהעולם ייחבר רק לאחר ששת אלפים ותשעים ושלוש שנה מבריאת העולם.

ישנם ראשונים המבארים, כי ההסטוריה של כדור הארץ לא תסתיים בחורבן שיתרחש באלף השביעי, אלא באלף השביעי ישוב עולמנו להיות כשהיה, וחוזר חלילה, היינו, לאחר ששת אלפי שנות קיום הוא ייחבר שוב, כפי ששנת השמיטה חלה אחת לשבע שנים. מחזור זה יתקיים במשך ארבעים ותשע אלף שנה, ולאחר מכן, בשנת היובל, בשנה החמישים אלף, ישוב העולם לתווה ובוהו באופן סופי (עיי' ריקאנטי פר' בהר ור' חסדאי קרשקש אור ה' מאמר ד' סוף דרוש א', ובמאמר ג' כלל א', מחזור ויטרי סי' קל"ד, רבינו בחיי פרשת בהעלותך ועוד).

האם בהפוגות אלו, אחת לששת אלפים שנה, ימותו כל הברואים? בספר "מגיד מישירים" (פר' בהר עמוד קי"א), המיוחס למרן רבי יוסף קארו, בעל ה"שולחן ערוך" וה"בית יוסף" כתב, כי אמר לו מגיד מן השמים שבאלף השביעי לא ייחבר העולם לגמרי אלא כח הטבע יחלש ולזאת יקרא חורבן. ובשל"ה הקדוש (מאמר בית דוד) כתב, כי החורבן יתבטא בכך שלא יירדו נשמות חדשות לעולם, אלא מאותם שחיו בששת אלפי השנה שקדמו לאלף השביעי.

אולם, הרדב"ז (ש"ת ח"ב סי' תתל"ט) כתב, כי אמנם לא יהא חורבן שיחזיר את העולם לתווה ובוהו, אך העולם יהא חרב מכל חי.

הרמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"א עמ' קס"ט, ועוד) מביא בשם המדרש שפירש את הפסוק (בראשית ב/ג) "ויברך אלקים את יום השביעי" - ברך הקב"ה את העולם הבא, שמתחיל באלף השביעי. כלומר, באלף השביעי יתבטלו ענייני העולם הזה, ויתחיל העולם הבא.

פירוש מקורי מפרש המאירי (בהקדמתו לאבות), כי אין הגמרא מתכוונת לומר, שלאחר ששת אלפים שנה יחבר העולם, אלא שבאלף אחד מתוך ששת אלפי השנים יהיו צרות רבות ורעות, ולכן נקרא הוא עולם חרוב, **והכוונה היא לאלף השישי!**

על כל אלו, יש לציין את דעתו של הרמב"ם ("מורה נבוכים" ח"ב פ' כ"ט, ועיי' בהל' תשובה פ"ח הל' ח' וכ"כ ספורנו דברים י"ד, וכע"ז בשו"ת רשב"ש סי' ג'), כי עולמנו ימשיך לעמוד על תילו ולהתקיים, וכלל אין הוא עומד לפני חורבן, שהרי נאמר (קהלת א/ד), "והארץ לעולם עמדת". ואילו דברי רב קטינא בסוגייתנו, אינם אלא דעת יחיד.

דף צט/א כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך

עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים

פרקנו עוסק רבות בעתיד העולם ועתיד עם ישראל. בלומדנו פרק זה ראוי לציין שתי דעות ראשונים עיקריות בפירוש המושג "עולם הבא" ו"תחיית המתים".

בתקופה מסויימת בחייו, נדרש רבי משה בן מיימון, הלא הוא הרמב"ם, לכתוב את אגרתו המפורסמת "מאמר תחיית המתים", עקב שמועות שנפוצו בשמו במקומות שונים, שלדעתו, תחיית המתים אינה אלא משל. בתגובה, כתב הרמב"ם את מאמרו זה, בו הוא פורס את משנתו בהרחבה. טעות זו בהבנת דעתו נבעה ממחלוקתו החריפה על הדעה שרווחה בקרב רבים מן הראשונים בתקופתו ואף לאחריה, בהם גם הרמב"ן. עיקרה של מחלוקת זו היא, מהו "עולם הבא".

הרמב"ן - עולם הבא הוא בתחיית המתים: לדעת הרמב"ן (סוף שער הגמול), עיקר תכלית הנשמות הוא בעידן תחיית המתים. לדעתו, המתים שיקומו בתחיית המתים יהיו כאליהו הנביא אשר אינו זקוק לאכילה ולשתיה, וכדברי הראב"ד (הל' תשובה, פ"ח הל' ב'), "שהבורא ישים גוייתם חזקות ובריאות כגויות המלאכים וכגויות אליהו זכור לטוב".

לפי דעה זו, נשמת יהודי שנפטר מצוייה בעולם הנשמות, בגן עדן או בגיהנם, ואילו ה"עולם הבא" שאליו אנו מייחלים, יהיה בעידן תחיית המתים, אשר בו יחיו לנצח ומלאה הארץ דעה את ה'. [ועיי' פירוש ברטנורא במשנתנו].

הרמב"ם - עולם הבא הוא עולם הנשמות: אולם, הרמב"ם חלק על מהלך זה. לדעתו, "עולם הבא" הוא המקום שאליו הולכות נשמות ישראל לאחר הפרדותן מגוף בעליהן, כלומר, העולם הבא קיים כבר כיום. ואילו המתים שיקומו בתחיית המתים, לא יהיו בעלי גופים מופלאים ונדירים אשר אינם זקוקים לאכילה ולשתיה, ואף בני אלמוות לא יהיו, אלא בבא יומם הם ימותו.

לדבריו, תחית המתים אינה מותנית בביאת המשיח והיא יכולה להתרחש אף לפני ביאתו. דעתו זו של הרמב"ם, כי ה"עולם הבא" אינו העולם שלאחר תחיית המתים, אלא עולם הנשמות, הולידה את הטעות הנוראה כי הרמב"ם ביטל לחלוטין את ענין תחיית המתים.

לעילוי נשמת

מרת **גליקעל קליין** ע"ה ב"ר יהושע הלוי וייס ז"ל

נלב"ע כ"ו באדר תשע"ב **תנצב"ה**

הנוצחה ע"י בנה **יוסף (רמי) קליין** ומשפ' בני ברק

נר ה' נשמת אדם

השל"ה הקדוש (ח"א. מאמר "בית דוד") מציין, כי מנוסח תפילת "הכל יודוך" מוכח לכאורה כדעת הרמב"ם. בתפילה זו אנו אומרים, "אין ערוך לך ה' אלוקנו בעולם הזה ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא, אפס בלתך גואלנו לימות המשיח ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים". לדברי הרמב"ם ש"עולם הבא" הוא עולם הנשמות, שקיים כבר מאז ומקדם, תפילה זו מסודרת היטב. תחילה מתייחסים לעולם הזה, לאחר מכן לעולם הבא. אחר אלו מתייחסים לימות המשיח ולתחיית המתים. לעומת זאת, לדעת הרמב"ן, הרי ה"עולם הבא" יתכונן בזמן "תחיית המתים" המוזכרת כבר לאחר מכן.

השל"ה מסיים את דבריו, כי דעתם של חכמי הקבלה היא כדעת הרמב"ן, שהמתים שיקומו בתחיית המתים יחיו לנצח.

דף קב/א כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל
מה היא הקולא של ספק ברכות להקל

"אמר רב חנינא בר פפא, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל". מה עניין כנסת ישראל לאכילה בלא ברכה? מבאר רבינו בחיי (דברים ח/ע), כי הקב"ה הוא מקור כל הברכות, ואם כן התועלת בברכת האדם אינה צורך גבוה אלא צורך הדיוט. ולכן, כאשר אדם מברך טרם אכילתו, הרי הוא מעיד בכך על השגחת הקב"ה המכין מזון לכל בריותיו כדי שיחיו, ובזכותם התבואה והפירות מתברכים ומתרבים. ואילו הנהנה ואינו מברך, גורם, כביכול, למיעוט השגחה, וכתוצאה מכך מתמעט יכול הפירות והמזון בעולם. לפיכך, "כאילו גוזל לקב"ה ולכנסת ישראל..."

"סב"ל": ידוע לכל הכלל הנוהג בהלכות ברכות, והמכונה "סב"ל" בפי הפוסקים, היינו, ספק ברכות להקל. טרם נרד לפרטיו של כלל זה, נציין, כי הוא אינו מופיע בתלמוד, כי אם בראשונים. אף שמלשון כלל זה "ספק ברכות להקל" משמע כי יש לנהוג לקולא, נחלקו הראשונים בהלכה זו. לדעת הרמב"ם (הל' ברכות פ"ד הל' ב'), אדם שמסתפק אם כבר בירך "המוציא לחם מן הארץ", אינו צריך לחזור ולברך, מפני שברכה זו אינה מן התורה, כי אם מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

לעומת זאת, לדעת ר"י (ברכות יב/א תוד"ה "לא לאתווי חמרא"), המסתפק אם בירך "המוציא לחם מן הארץ" או לאו, חייב לברך טרם אכילתו. האם הוא חולק על הכלל שספק ברכות להקל? הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בהגהותיו על הש"ס (שם) מפנה את הלומד לחידושי המהרש"א המבאר, כי ר"י אינו חולק על כלל זה ש"ספק ברכות להקל". אלא, שיש להבדיל בין ברכת המצוות, לברכת הנהנין. שכן, אמנם, כאשר מתעורר ספק בברכת המצוות, יש לקיים את המצווה ללא ברכה. אולם, כמובא בסוגייתנו ובמקומות אחרים בש"ס, אסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. ואם כן, המסתפק לגבי ברכת הנהנין אם בירך אם לאו, אינו רשאי לאכול, שהרי מספק אסור לגזול. לפיכך, אין ברכתו נחשבת ברכה לבטלה, משום שהוא נזקק לה כדי שיוכל לאכול את לחמו.

אמנם, להלכה נפסק כדעת הראשונים, ש"ספק ברכות להקל" נאמר גם לגבי ברכות הנהנין ("שולחן ערוך" או"ח סי' קס"ו סעי' ט' וסי' ר"ט סעי' ג'). אלא, שסברתו של ר"י, שמאחר שאין ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה, אין לאכול מאכל שאין ניתן לברך עליו, לא נדחתה לגמרי, והיא משמשת כבסיס להלכה הבאה. נפסק להלכה (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סי' קע"ד סעי' ד' וסעי' ז'), כי אדם העומד במצב של ספק ברכה, ובאפשרותו לגרום לעצמו חיוב מחודש וודאי בברכה זו, יעשה זאת. כגון, המתעתד לשתות מים ואינו זוכר אם כבר בירך "שהכל נהיה בדברו" אם לאו, ייצא מביתו ויגרום ל"הפסק" בין ברכתו הראשונה לשתיתו לאחר מכן, וכך יתחייב מחדש בברכה באופן מוחלט. לכאורה, בכך הוא גורם לעצמו לברך "ברכה שאינה צריכה". אולם, מאחר שלפני יציאתו מביתו הוא היה במצב של "ספק נהנה מן העולם הזה בלא ברכה", אין יציאתו מביתו נחשבת כפעולה הגורמת לברכה שאינה צריכה, שהרי הוא זקוק לה כדי שלא ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. [דין זה קיים גם בספק ברכת המצוות, משום שעדיף לקיים מצווה עם ברכה. עיי' ספר "זוהר הברכה", בירור הלכה סי' כ"ט]. מובן מאליו, כי אדם שיכול להיפטר מן הספק על ידי שמיעת הברכה מאדם אחר שיוציאו ידי חובתו, עליו לעשות כן, ואין לו לסמוך על הכלל ש"ספק ברכות להקל" ("משנה ברורה" סי' קס"ז ס"ק מ"ט). לקראת סיום, ראוי להדגיש, כי "ספק ברכות להקל" מתייחס לאדם שנקלע לספק, אך לכתחילה, לא יכניס אדם את עצמו לספק ברכה. וכגון, הרוצה לשתות כמות מים, וספק לו אם יש בה שיעור המחייב ברכה אחרונה, יוסיף מעט מים כדי להתחייב בברכה וודאית, ולא יכניס את עצמו למצב של ספק ועל ידי כך ייפטר מן הברכה מחמת הספק ("שולחן ערוך" סי' ר"י סעי' א': ע"ע "זוהר הברכה" שם סי' ל'). כאמור, האוכל בלא ברכה, לא זו בלבד שלא קיים מצווה, אלא אף עבר על איסור. לפיכך, פסק ה"משנה ברורה" (סי' ס"ב ס"ק ט') שאסור לאדם לשתות בבית המרחץ במקום בו לא ניתן לברך. שכן, לו היתה הברכה מצווה בלבד, מותר היה לו לשתות שם, מאחר שלא ניתן לקיים את המצווה במקום זה. אולם, מאחר שהשותה במקום זה גם עובר על איסור, ממילא, אין לו לשתות בבית המרחץ.

חוזר דומה לאשה שכבר ילדה, אבל לאחר מכן מת בנה. הלומד אמנם זרע וקצר, אבל לאחר שלא חזר על לימודו, יבולו כלה הלך לו.

השלישית, לשם אהבת התורה ומצות לימודה. בדומה לניגון יפה שחוזרים עליו שוב ושוב, ולא לשם זכירתו דוקא... זהו שאמר רבי עקיבא: זמר בכל יום, זמר בכל יום!... ("משנת המלך").

דף צט/ב מאי אהנו לן רבנן
בור כרה ויחפרהו...

בסוגייתנו למדנו, שאדם הטוען "מה מועילים לנו חכמים, הרי לעצמם הם לומדים ושונים", הינו אפיקורוס ואין לו חלק לעולם הבא. מדוע הוא נענש בחומרה כה רבה?

הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל השיב על כך במתק שפתיים: חז"ל דורשים (ויקרא רבה וילגא פרשה ד'), כי מן הדין כל עמלו של האדם בתורה ובמצוות אין בו די כדי לזכותו בשכר לעולם הבא, משום שהוא זקוק לזכותיו כדי להגן עליו מפני העונש החמור המגיע לו עקב הדיבורים האסורים בהם נכשל. אלא, שהקב"ה בחסדיו הרבים מחייה אותנו בעולם הזה בזכותם של צדיקי הדור (ברכות יז/ב), ואת זכויותינו אנו צוברים לעולם הבא.

ברם, האפיקורוס כופר בטובתם של תלמידי החכמים, ולפיכך, אין כל עילה שיהא לו חלק לעולם הבא...

צעילוי נשמת

הר"ר **ישראל סימינובסקי** ז"ל
 ב"ר שניאור זלמן ז"ל
 נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הילדה **שארה מרים צורף** ע"ה
 בת יבדלחט"א יפה אלה ואפרים יחיאל הי"ו
 נלב"ע כ"ז אדר א' תשע"ו
 תנצב"ה
 הונצחה ע"י ידידנו ר' אפרים צורף שיחיל - שילה

לעילוי נשמת

מרת **הצילה (הלה) כפתורי** ע"ה
 ב"ר ישעיהו יודנהרץ ז"ל נלב"ע כ"ח באדר תשנ"ט
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל מרגלית** ז"ל
 ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב באדר א' תשס"ה
תנצב"ה
 הונצח ע"י ידידנו
 הר"ר **יעקב מרגלית** ומשפ' שיחיו - פרדס חנה

לעילוי נשמת

הר"ר **ירחמיאל אשר זיטמן** ז"ל
 ב"ר מרדכי צבי ז"ל נלב"ע כ"ז באדר תשע"ב **תנצב"ה**
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו